

PUBLICACIONS
DE LA
SECCIÓ DE FOLK-LORE DEL «CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA»

ROSSEND SERRA Y PAGÈS

LA FESTA DEL BISBETÓ A MONTSERRAT

Y

ORIGENS DE LA METEIXA

BARCELONA
TIPOGRAFIA «L'AVENÇ», RAMBLA DE CATALUNYA, 24
1910

Al Sr. D. Lluís Sans
y Brugas, en penyor de bona
amistat y alta estima

Lluís Sans

PUBLICACIONS

DE LA

SECCIÓ DE FOLK-LORE DEL «CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA»

II

LA FESTA DEL BISBETÓ A MONTSERRAT
Y ORIGENS DE LA METEIXA

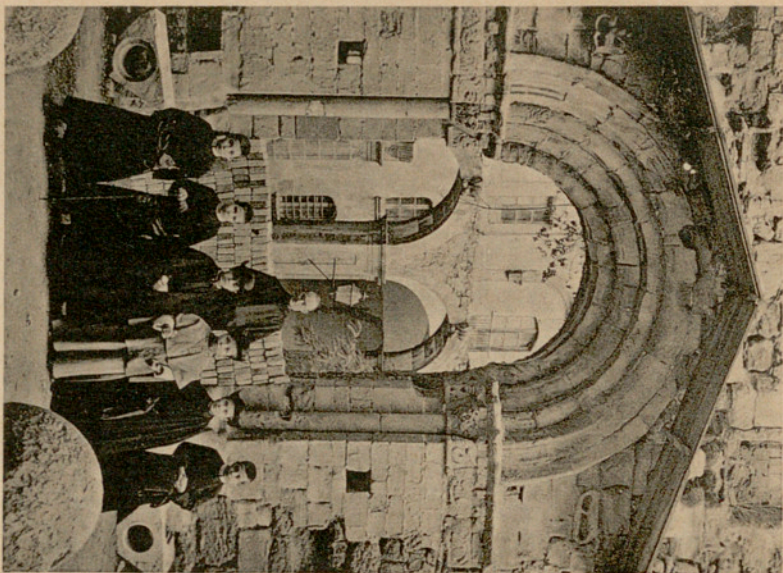
EXPOSICIÓN

ADMINISTRACIÓN DE LA EXPOSICIÓN DE BARCELONA

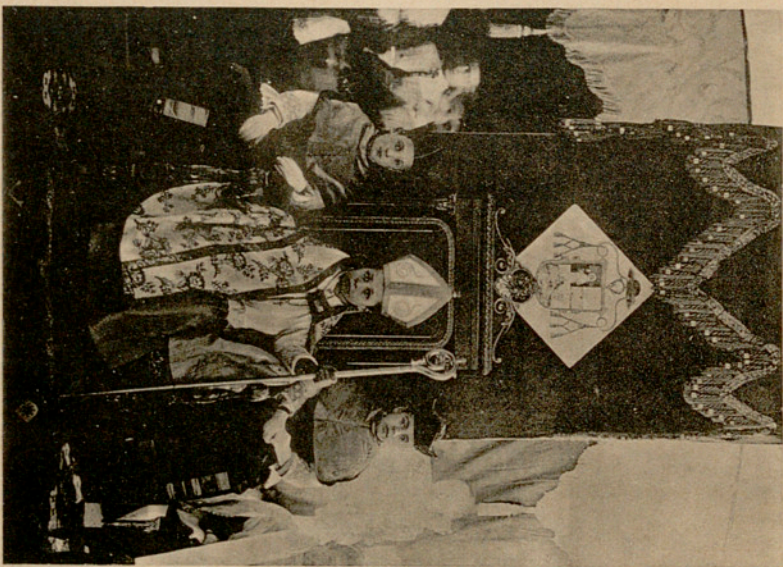
EXPOSICIÓN DE BARCELONA DE 1888
Y ORÍGENES DE LA EXPOSICIÓN

LA FESTA DEL BISBETÓ A MONTSERRAT

I

II

ROSSEND SERRA Y PAGÈS

LA FESTA DEL BISBETÓ A MONTSERRAT

Y

ORIGENS DE LA METEIXA

R. G. 169

BARCELONA

TIPOGRAFIA «L'AVENÇ», RAMBLA DE CATALUNYA, 24

1910

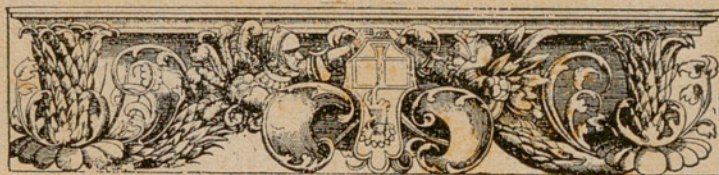
1855

LIBRARY OF THE

ARXIU GENERAL DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

ARXIU GENERAL DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

L'any passat, la vigília de Sant Nicolau, varem anar-nos-en uns quants socis entusiastes de la Secció de Folk-lore a veure les cerimònies tradicionals que practiquen els escolans de Montserrat en celebració de llur festa patronal. Per nosaltres l'atractiu era doble: l'un, el que sempre té'l cèlebre lloc, majorment en aquesta època, en que l'atmòsfera se sol presentar ben neta, podent-se contemplar, per lo tant, l'hermós panorama que's divisa d'aquells cims estant; y l'altre, el poder estudiar una costum típica, una d'aquelles deixes de l'avior, que passen desapercbudes per la major part.

Y's comprèn. Estem tant ocupats! Tenim temps per enterarnos dels obsequis que reb una princesa estrangera que's casa, de les insignificants modificacions que's fan a l'altra part de món a un nou aeroplà, d'una taça de forma desconeguda fins ara que s'acaba de trobar a l'Egipte... Però a dins de casa tenim costums antigues y curioses, que són reminiscencies d'estats socials passats que'ns convé prou de saber. No obstant, això no'ns interessa: ab les coses de la nostra patria passa com ab els individus de la familia, que com que se'ls veu sempre, ja no s'hi va ab compliments.

Per aquells a qui pugui interessar, anem a referir tal com va fer-se la festa, de la qual varem ser testimonis presencials, mercès a la galanteria de l'Abat, el qual ens va donar tota mena de facilitats.

El 21 de Novembre va fer-se l'elecció del Bisbetó, en la persona d'En Ramon Marcet y Ballber, fill d'En Miquel Marcet, fabricant de Terrassa, prou conegut, que, com de consuetut en

la família, envia sos fills a l'Escolania de Montserrat. Una vegada aprovada l'elecció, va tenir una ovació, portant-lo a la Capella, acompanyat de la banda.

A primera hora del 6 de Desembre (dia de Sant Nicolau de Bari) se'l va vestir de bisbe, y després d'esmorzar (a les 7) se'l va vestir de cerimònia; allavors, acompanyat dels seus familiars: Salvador Cañellas Marcé, Vicari general; Joan Llorens Arrufat, Secretari (vestits com els canonges de Barcelona), Agustí Argelich Cabrera, Mestre de Ceremonies, portant la vara, y els dos patges, Lluís Tetas Solsona y Josep Puget Oriola, ab saya y faixa, varen anar a saludar a l'Abat y principals monjos, invitant-los a la funció que havia de tenir lloc, en la que s'hi havia de llegir la pastoral. Cap allí a dos quarts de nou se va reunir la comunitat y els parents del Bisbetó (sense les dones), en la Sala de l'Escolania, tota guarnida de garlandes, escuts y fanals de paper de color, y pels costats, en tarjes hi havia'ls noms dels músics cèlebres sortits d'aquell antic conservatori: Julià, Martí, Casanovas, Viñals, Saldoni, Boada, Viola, etc., y al cap-d'avall el trono, aont s'hi va asseure'l Bisbetó vestit de pontifical, que va fer llegir la pastoral al Secretari, en una taula posada a la seva dreta, tenint-hi a l'esquerra l'Abat del monastir.

El Secretari, abans de començar la lectura, va besar l'anell a l'Abat, després al Bisbetó, y's va posar a llegir el document, entre les riallades de la comunitat y sobre tot dels escolans, que celebraven les ocurrences del bisbe de per riure, a lo que ell meteix els acompanyava, malgrat la circumspecció que'l càrrec semblava haver-li d'exigir.

La pastoral deya aixís:

PAX

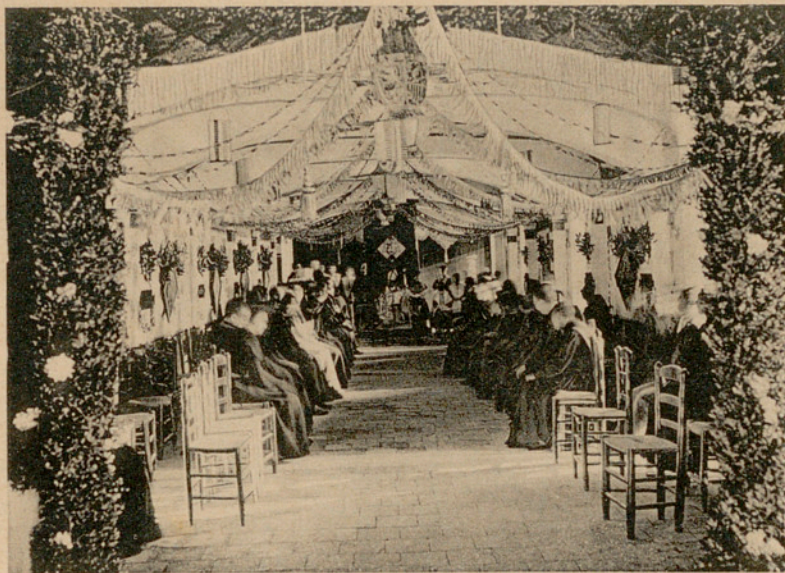
«Nòs, el Batxiller D. Ramon Marcet y Ballbé, per la gracia de Déu y la bona voluntat de mos dignes mestres y condeixebles, y ab l'aprovació del Reverendíssim P. Abat d'aquest Monastir, Bisbe de molt Ilustre Escolania de Montserrat, Acòlit de l'Altar Major y dels altres de banda y banda d'aquesta Santa Basílica, Assistent perpetua a la Missa de vuit, y quan no a la conventual, Director honorari de l'Orquesta de l'Escolania, Repartidor suplent de les planes de Música, etc. etc.

A Nostres venerables germans, Vicari General, Capitulars, familiars y demés poble fidel de Nostra jurisdicció, salut y gracia en el Senyor.

Caríssims germans en Jesucrist:

Al dirigir-vos per primera volta Nostra paraula en aquest solemne acte

LA FESTA DEL BISBETÓ A MONTSERRAT

III

IV

de la presa de possessió de l'altíssima y honorosíssima dignitat de Bisbe de l'Escolania Montserratina, abans que altra cosa, m'è toca'l dever de saludar a quiscun dels aquí reunits que s'han dignat honrar ab sa presencia aquest tant important acte; y completa esta obligació de cortesia, considerant la gran càrrega que pesa sobre nostres espatlles, no puch menys, caríssims germans y fills, de dirigir-vos Mos paternals avisos pera vostra utilitat esperitual y temporal. Molt empenyo tingueren Mos Ilustres antecessors, y sobre tot l'últim, de feliç recordació, en reformar moltes coses que donaren algun bon resultat; però com no falten encara coses per corretgir, vos donarem ab tota ingenuitat alguns saludables avisos, encara que no deixo de recelar-me de que'm pot passar en oblit alguna cosa que no m'agradi y'm causi amargors.

Prescindint d'eixos temors, entrem en materia y sapiguen que procurarem vetllar y pregar perquè tot vagi bé y no entri la relaxació, a fi de que després no us costi doble treball en tornar les coses en llur lloc. Tingueu, doncs, present, caríssims fills, que no havem de consentir may certes coses que hem notat y que, per ser molt conegudes de vosaltres y que tal volta no us agradaria que's publiquessin, hem cregut prudent callar-les. Al meteix temps us recomanem en gran manera que aprofiteu més el temps y no'l malgasteu fent ninots en lloc de llegir o escriure; que gardeu el silenci y el bon comport en els llocs que estigui manat; que no digueu tantes mentides y tant a la fresca; que no us tragueu *motius* y que tampoc sigueu tant solidaris per fer y amagar lo mal fet, y tant oblidadiços en complir lo que cada dia se us ha d'avisar. Tampoc deixaré d'encarregar-vos que esteu quiets en el dormitori, y no feu riure als altres y els deixeu dormir en sossec, com ho faig jo; però sobre tot que aneu de millor gana a resar l'Ofici parvo, y que'l reseu ab més devoció, que sembla que hagueu d'anar a la presó y que tingueu por que us caigui'l sostre o s'hagi d'enfonzar el trespol, segons la pressa que en tot hi porteu, pera poder anar a jugar més aviat. ¿Què penseu que ningú ho veu ni ho observa, o que jo sempre estic dormint? Aneu molt equivocats.

M'agrada molt que jugueu, que enraoneu, que salteu, que brinqueu en hores de recreu o permeses pel reglament; però també m'agrada que, quan se tracta del reso, de l'estudi y de menjar, que aprofiteu el temps, que tot es menester, y que algun dia'l trobareu a faltar.

Tot convé que sia armònic en aquest món, com ho es la Música, a la que teniu l'honor de dedicar-vos. Procureu, doncs, que totes vostres paraules y obres fassin tant bon concert que tots se moguin a lloar a Déu y donar-li gracies; y aixís més facilment hi haurà pau, salut, gracia, propines y dies de montanya.

Això us desitja de tot son cor el vostre Bisbe en l'entrada y presa de la seva dignitat.

Entra tant, rebeu tots vosaltres, aimadíssims fills, la benedicció paternal que desde'l fons de Nostre cor vos donam, en nom del Pare, del Fill y de l'Esperit Sant.

De nostre palau de l'Escolania, diada de Sant Nicolau.
6 Desembre de 1908.

✠ RAMON, bisbe de l'Escolania

Per manament de Sa Excelencia Illustríssima'l Bisbe mon Senyor,

JOAN LLORENS.»

En havent acabat la lectura, el Secretari va besar l'anell al Bisbetó y a l'Abat, qui va fer un discurs de circumstancies, recomanant la bona conducta als escolans.

Desseguida varen sortir tots plegats precedits de la banda de música, y pel claustre varen anar a l'iglesia, a oir la conventual, o sigui l'ofici de comunitat. A l'arribar al presbiteri varen agenollarse tots els que oficiaven (el Bisbetó, damunt d'un coixí), colocalant-se l'hèroe de la festa en el trono voltat de l'acompanyament. Al sortir, de la meteixa manera que havien fet a l'entrar, varen encaminar-se cap a les celdes a visitar els monjos y a recullir estampes, medalles, dolços y altres obsequis, tenint en aital diada permís per recórrer el monastir.

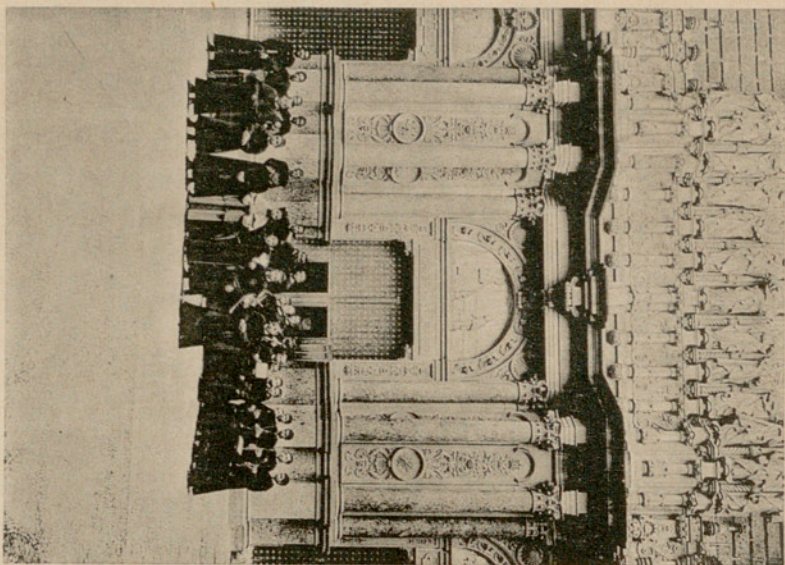
Després varen desmudar-se, y sent a mitg-dia, cap a dinar.

A les dues, vestits d'ordinari, varen anar a donar un volt per la plaça, acompanyats de la música, y a dos quarts de tres varen començar els jocs en el pati, consistents en enjegar bombes de paper, y, tapats d'ulls y armats d'un bon bastó, trencar olles plenes d'aigua, nous, figues, conills, etc., que estaven penjades en una corda de banda a banda del claustre.

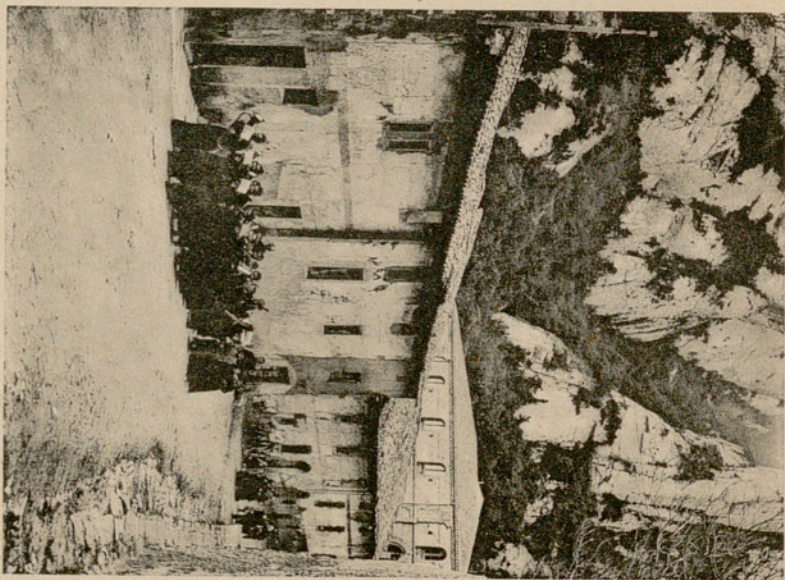
No cal dir la gran gatzara que's va armar, tant a l'elevació de les bombes ab tots els ostentosos preparatius de desplegar-les, fer foc, inflar-les, aguantar-les y deixar-les anar, com ab la trencadiga d'olles, que s'anava fent per torn entre tots els escolans. Els crits y el picament de mans indicaven bé l'emoció de la quitxalla que seguia ab viu interès els més petits incidents del que armat ab el garrot s'acostava a l'olla que havia de premiar la seva traça, o quan, desorientat, se n'apartava, anant a amenaçar inconscientment als companys. Si al quedar trencada l'olla's feya un gros escampall de fruites o coses comestibles, la cridoria era aixordadora; si un bon doll d'aigua refrescava a l'interessat, ab lo que s'enduya un gran xasco, allavores l'alegria de la mainada se sortia de fogó. El quadro no podia ser més animat, y feya riure de valent a la comunitat, als forasters que s'hi trobaven y al Bisbetó ab els seus acompanyants, que no prenen part en la festa.

LA FESTA DEL BISBETÓ A MONTSERRAT

V

VI

Més tard se'ls va donar un bon refresc y el Bisbetó va presidir el cant del rosari, acabant-se'l dia ab una serenata fins a l'hora de sopar.

Cal advertir que durant els vuit dies, un patge va servir la xocolata al Bisbetó.

Tal es actualment a Montserrat la festa objecte del present article, descrita depressa y corrents, sense consideracions ni comentaris, però lo suficientment detallada perquè's tingui una idea de com se du a terme.

Ha passat per moltes vicissituds. Així es que en Milà y Fontanals conta que abans se posaven a disposició del Bisbetó altres noys vestits de moços d'esquadra, que li presentaven com a presos alguns noys pobres, als que s'obsequiava després ab un bon dinar ¹.

Aixís meteix en èpoques en que l'Escolania tenia molta més importància que ara, quan hi havia algun escolà avençat en música, per aquesta diada's tocava alguna composició seva.

En Saldoni, el cèlebre músic deixeble de l'Escolania Montserratina, aont s'hi va estar de 1818 a 1822, ressenya la festa en aquests termes ²:

«Vuit dies abans de Sant Nicolau els escolans formaven una mena de còclave per elegir d'entre ells un que devia ser investit ab el títol y caràcter de bisbe. L'elecció's feia per majoria de vots, que depositaven en mans del pare mestre; y a l'electe li posaven un ric roquet, capa episcopal, mitra y crossa; y estant ja previament la capelleta de l'Escolania molt enramada, embellida y guarnida, desde la celda del pare mestre hi anaven tots acompanyant el bisbe-escolà, y allí's cantava'l *Te Deum* ab orquesta.

»Al bisbe-escolà li associaven els dos companys més antics, y aquesta mena de junta nomenava'ls condeixebles que havien d'exercir els oficis y títols que tenien els frares monjos; donant a un el títol de prior, a un altre'l de majordom; aquell era nomenat aposentador, aquest altre mestre de novicis, etc., etc. En aquells dies, cada un dels monjos de qui prenien nom o càrrecs els agraciats, feya bon^s regals al respectiu escolà que'l representava en el propi càrrec o destí. Durant els vuit dies que precedien a Sant Nicolau, el bisbe-escolà no assistia a la missa matinal, que era lo

1) Milà y Fontanals: *Obras completas*, vol. VI, pàg. 215.

2) *Reseña histórica de la Escolania ó Colegio de Música de Montserrat en Cataluña, desde 1456 hasta hoy día*, per En Baltasar Saldoni (Madrid, Repullés, 1856), pàgs. 31 a 33. (Per equivocació l'autor diu que la festa de Sant Nicolau es el 6 de Novembre, en lloc del 6 de Desembre.)

més desavinent, per haver de matinejar, y estava dispensat de moltes fadigues que tenien els altres, y també solia alcançar gracia pels companys que en algun d'aquests vuit dies fos castigat. La vigilia de Sant Nicolau, després de dinar, anaven els escolans en comunitat tocant els instruments, presidits pel mestre y pel bisbe-escolà, a la cambra del pare abat, que'ls esperava acompanyat dels principals monjos del monastir. Posats a sa presència, el bisbe-escolà, li feya una arenga, pregant que's dignés concedir an ell y als companys permís per recórrer les celdes dels pares monjos durant aquella tarda y tot el dia següent, a fi de que's dignessin regalar-los lo que fos de llur agrado; també li demanava que concedís als pares monjos poder-se passejar mentres ells recorrien l.s celdes. L'abat tot ho concedia, y, després de tocar algun vals o contradança, se servien bescuits de varies menes y vi bo a tots els que's trobaven en la cambra o celda. Al sortir-ne, cada hu pel seu costat, recorria les celdes dels monjos y dels llecs, esvalotant ab tanta gatzara y alegria, que si aquella festa hagués durat més de 24 hores, de segur que ningú hauria pogut viure en el monastir. En aquest dia'ls escolans feyen gran aplega d'estampes, medalles, rosaris y escapularis, de tal manera que'n tenien de sobres per ells y per enviar a llurs families.

»Quan el nomenat bisbe escolà era de familia rica, com succeïa regularment, els pares de l'electe pagaven per Sant Nicolau un extraordinari o entrant a tota la comunitat, y dos als escolans. En cambi, durant els vuit dies, el bisbe-escolà rebia del monastir un entrant més que'ls altres monjos y companys, y'l tractaven ab les mateixes consideracions que a l'Abat. No més per aquesta diada estava permès als escolans entrar en les celdes dels monjos y germans llecs.»

Els aconteixements polítics varen determinar varies interrupcions a la festa. En 1811 els francesos varen cremar el monastir y l'Escolania no va quedar restablerta fins a 1818. En 1822, a causa de la guerra civil, varen anar-se'n altra vegada'ls escolans, tornant-hi en 1824. En 1835 va haver-hi la crema y supressió dels convents, y en 1844 va començar-se a reconstituir altre cop l'Escolania, qual edifici varen determinar-se a construir a mitjans del sigle passat.

L'època precisa en que va instituir-se aquesta festa tal com queda ressenyada, s'ignora per faltar els documents de l'arxiu cremat pels francesos en la guerra de l'Independencia. Se sab que datava de molt antic y que a començaments del sigle XVIII va deixar-se de

fer pels Ignoscents, trasladant-la a la diada de Sant Nicolau.

El motiu va ser, segons tradició del monastir que un any, després de les bromes y gresques a que s'entregaven els escolanets, el dia meteix dels Ignoscents, Jesucrist va apareixe-s a fra Josep de Sant Benet, més conegut ab el nom de *fra Josep de les Llanties*, dient-li: — ¡Ja ho veus, Josep, com me tracten!

Fra Josep ¹ va posar-ho en coneixement de l'abat, y com an aquell sant varó se'l tenia en olor de santedat, a fi de que no's reproduissin tals escàndols, va modificar-se la festa, acordant-se celebrar-la en lo successiu per Sant Nicolau, patró dels estudiants, tal com se venia fent en altres iglesies y nomenant *bisbetó* en lloc d'*abató*, com s'havia fet sempre.

La festa de l'*abató* podia semblar una burla directa de l'abat de Montserrat, mentres que la del *bisbetó* era no més seguir la costum establerta per tot arreu, ab la que's recordava al bisbe de Myra, a sant Nicolau dit de Bari, perquè en la població, d'aquest nom se'n guardaven les reliquies. Estava tant generalisada la costum, que'ls datos abunden extraordinariament pels arxius y llibres; y no cal més que agafar el *Viaje literario á las iglesias de España*, pel P. Villanueva, per convence-s'en. Aixís se veu que a Lleyda, la vigilia de Sant Nicolau, els escolans elegien el bisbetó, al qual el Prelat conferia les dignitats, encarregant-li l'ofici del dia d'Ignoscents, qual commemoració començava en les segones vespres de Sant Joan Evangelista, després del *magnificat*. Allavors era quan el *bisbetó* y els acompanyants treyen de la seva càtedra al bisbe autèntic, per posar-hi'l de per riure y celebraven l'ofici esmentat, donant la benedicció episcopal, predicant en la missa y seguint-se'n una serie d'irreverencies y d'escàndols, com ballar a l'iglesia, empestifar-la, administrar el sagrament de la confirmació, etc., durant l'octava dels Ignocents, en la qual durava la seva autoritat. En la sagristia's guardava en el sigle XIV, segons consta en un inventari de 1344, «mitram pro pueris» y «annulum puerorum», y en un altre de 1381 se llegeix que de les capes usades solien fer-ne de més petites «pro scolaribus.»

1) Fra Josep era de la distingida familia de Signilabaye, de Flandes, y al fer-se monjo de Montserrat va escullir l'ofici de picapedrer, fent les estatures del mirador, la de Sant Miquel y altres. Se l'anomena de *les Llanties* perquè's cuidava de les 74 de plata que cremaven en l'altar. Era de vida exemplaríssima; per sa intercessió varen obtenir-se moltes mercès y es fama que tenia'l do de profecia y de llengües. Va deixar escrits molt notables, morint en 1723.

A Gerona hi havia *bisbetó* y *abató* a la vegada; aquell era de la Catedral y l'últim de Sant Feliu, havent arribat les rivalitats d'abdós bandos a un extrem que va ser precis haver-hi de posar mida. Per això se'n queixava tant amargament l'ardiaca de Besalú l'Andreu Alfonzello en 1475, que va proposar al Capítul la completa abolició de semblants actes, que eren dignes de la reprovació general. En moltes bandes d'Espanya ja estaven abolides a conseqüència dels grans escàndols a que havien donat lloc, y el bisbe En Joan de Margarit, qui va ser el cridat a resoldre la qüestió, atenent-se a lo antic de la costum, tant encarnada ja en l'esperit de l'època, va considerar perillós la prohibició absoluta y va contentar-se ab evitar-ne'ls abusos greus, reglamentant-la, com se pot veure pel següent document: ¹

«Lo rev.^{nt} Mossen Joan Torrell en sacres letres Doctor, Canonge de la present Seu y del rev.^{mo} Sor. Don Joan de Margarit per la gracia de Deu Bisbe de Gerona en lo spiritual y temporal Vicari general ab consell y aprobacio del honorable capitol de la present Isglesia volent et desijant corregir les insolencies y desordens de cascun anni en les festes de Nadal se seguexen a respecte y per causa del Bisbato, y altrament desijant en dits dies los officis divinals se fassen y celebren ab molta devocio, honor y reverencia de tant alta Nativitat com se pertany, y volen provehir circa los desordens y insolencies de cascun dia circa les coses de vall scrites, se seguexen y augmenten en lo servici divinal, mana que ninguns beneficiats de dita Isglesia qui estiguen en cadira no aporten ni aportar ajuden ningunas persones al dit Bisbato per confirmar ni altrament sots pena de sis diners per cascu y cascuna vegada a la obra de dita Isglesia applicadors, sino que dexeu star dit Bisbato ab los scolans xichs si voldran star ab ella y ells hi puguen portar altres fedrins de pocha edat. Loque se tollerara per lo present pus empero se fassa limitadament y sens desorde y avalot.

«Item mana que com alguns dels dits beneficiats aportaran los ciris quels aporten ab canalobres y en lo modo degut y acostumat y no sie algu de dita Isglesia qui tir nates a terra, sendra ni altra immundicia, ni fassen caure los uns als altres, ni aporten dit Bisbato ballant per l'Isglesia, ni fassen lo die dels Innocents ni altres dies disfressos ni mudances de sonades de Evangelis, Epistoles, ni Psalms, ni fassen altres insolencies ni desordens, hans stiguen en llur lorch devotament com se pertany y fer deuen celebrant lo divinal offici sots la mateixa pena.

«Item mana que lo die de St Esteve en lo qual dit capitol ab solempne professo acostuma devallar a la Isglesia de St Feliu y aqui celebrar Missa sollempne, dit Bisbato no vage en dita professo ni en dita Isglesia de

1) Villanueva: Obra citada, Vol. XII.—Apèndix XXXVI., pl. 341. «Chirographum affixum Pulpito Chori de cohibitione insolentiarum Episcopelli.»

St Feliu no fassen dit die en dita Missa Bisbato sots la matexa pena y altres penes arbitraries per levar dites y altres insolencies provenien per dits Bisbatons.

«Item mana que en dits dies ni altres ninguns de dita Seu com sian enles cadires no stiguen ajaguts ni recolsats tenintse lo cap ab les mans, ni tinguen los peus sobre los banquetes qui estan devant les cadires del cor debaix, ni sobre alguns llibres, ni parlen uns ab altres sino molt baix y molt limitadament, sots la matexa pena. Ni hisquen afflotats del cor com acostumen sino ab molt bon orde y limitadament maiorment les hores que y ha molt poble en dita Isglesia perque del exir axí afflotats y ab impetut molts resten scandalizats, y que les hores se sforsen en eixir principalment per la porta del Crucifix per evitar la murmuració del poble.

«Item mana que ninguno de dit capitol ni beneficiats alguns qui aporten capes de cor, stant en lo dit cor, ni en les absolucions, no tinguen dites capes plegades devant, hans les tinguen baxes fins en terra cobrint los peus com ja entigament ere de bona costuma y loable consuetut en dita Isglesia, sots la matexa pena.

«Datum Gerundæ die XXIII Decembris anno à nativitate Domini Millessimo Quingentissimo Quadragesimo Primo. = Johannes Torrell Vicar. generalis.»

En la nostra Biblioteca Universitaria's guarda un manuscrit, que ha sigut ja publicat, que conté'l *Sermó del Bisbató*, escrit a mitjans del sigle XV, no se sab si procedent de Barcelona o de Vich, segons sembla. Figura que'l bisbetó es un dels ignoscents escapats de la matança general, que després de contar-la ab extensió, passa a fer una crítica del «Capitoll», dels «Capalans» dels «Freres», dels «Generosos», dels «Manastralls», de les «Dones», de les «Placeres», de les «Viudes», de les «Monges», y de les «Beates.»

La sàtira viva y impropia d'una criatura, que's nota al llegir les consideracions que fa al tractar dels estaments, o més ben dit de les costums de l'època, donen una idea de la llicencia en mitg dels temples.

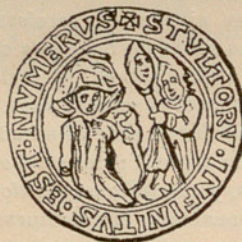
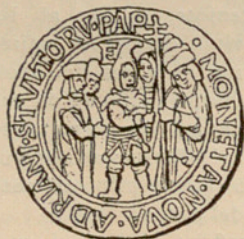
Per això y pels grans escandols que s'originaven, que sovint s'havien convertit en baralla furiosa, es que'l Concili provincial de Barcelona va prohibir les tals representacions en les iglesies en 1566.

I lo que succeïa aquí, no es re en comparació de lo que passava en molts punts de l'extranger, a França per exemple, aont la *fiesta dels boigs* excedia a tota ponderació. Aquesta festa's celebrava encara a Provença en el sigle XVII, però a París y per la major part de França va caure en desús a últims del sigle XVI, davant de

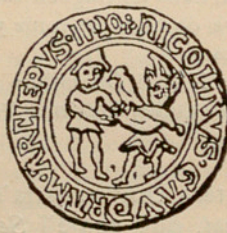
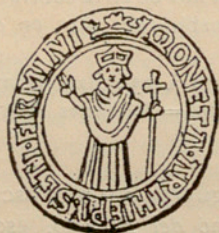
la puresa de costums dels hugonots, que naturalment censuraven ab acritut tals excessos.

Segons se veu en una carta que en Naudé va escriure en 1645

an En Pere Gassendi, se dol de les cerimònies que's celebraven en alguns monastirs de Provença ab motiu de les festes dels Ignoscents, en els quals els frares llecs se revestien ab els ornaments sagrats dolents y tombats del revés, feyen veure que llegien els llibres posats cap-per-avall ab ulleres fetes de pells de taronja, bufaven els incensers, tirant-sela cendra pel damunt, y en lloc d'himnes, psalms y misses, udolaven,

MEDALLA DEL «PAPA DELS BOIGS»
(Segons En Rigollot)

MEDALLA DEL «ARQUEBISBE DELS IGNOCENTS»
(Parroquia de Sant Fermí d'Amiens de 1120)

grinyolaven y feyen contorsions grotesques, promovent gran aldarull.¹

En les catedrals s'elegia un bisbe, arquebisbe papa dels boigs (aquesta última elecció's feya en les iglesies que depenien directament de la Santa Sèu), de lo qual en queden molts testimonis, com se pot veure en els gravats que reproduex En Nicolaij en la seva obra «*Historia de les creences, supersticions, usos y costums:*»² per lo que al càrrec se refereix y en la carta de la facultat de la Sorbonne de París, datada del 1444, condemnant l'ús que persistia baix el nom de *fiesta dels boigs*. Aquest document ha sigut citat sovint per molts autors, y per ell se veu com se feia la consagració del bisbe, arquebisbe o papa dels escolans, com oficiaven pontificalment, donant la benedicció al poble, ab mitra o

1) *Annuaire historique des Fêtes célébrées chez les nations anciennes et modernes* — N. L. P..... — (París, Maugeret, 1809) pàgs. 95 y 96.

2) Ob. cit. (Barcelona, 1904, Montaner y Simon). — Vol. II, pàg. 88 y 89.

tiara, crossa y creu arquebisbal (segons els casos). Els clergues que prenien part en la festa's disfregaven de maneres ridícoles, alguns d'ells de dònnes; ballaven en el cor y cantaven cançons poc edificants; menjaven botifarra y altres coses en un recó d'altar; mentres celebraven la mis-

sa, jugaven a cartes y a daus, y en els incensers hi posaven soles de sabatots perquè fessin força pudor. En havent acabat la missa movien gran esvalot y's feien passejar pels carrers ab carretons d'escombraries, armant una gran fressa y anant tirant el contingut del carretó per damunt de la gent que trobaven. A aquest extrany seguici, s'hi afegia tota la catterva de pillets, ganduls y amics del desordre, sent a París allí aont oferia l'aspecte més repulsiu, perquè hi anava tota la cort dels miracles en pes, o sigui la colla de perdularis que, fingint malalties horribles per exitar la compassió, arribaven al vespre a les cases respectives bons y sans, com curats per miracle.

Les profanacions y obscenitats, no cal pas dir que abundaven; se cantaven himnes en llatí macarrònic, mullaven de cap a peus al so-xantre, se cometien tota mena d'excessos, y fins les coses més ingenues y senzilles se tergiversaven. Aixís passava ab la *festa de l'Ase*, celebrada primerament el 14 de Janer, dia fixat per la fugida de la Mare de Déu a Egipte, y després per primer d'any, que en els començaments era sols una representació molt escaient d'aquell fet que tant havia cridat l'atenció del poble cristià. A l'afecte, una noia, que's triava ben hèrmosa, anava montada a dalt d'un ase y duia en braços una nina que representava'l Jesu-set, y el poble la seguía fins a l'iglesia, cantant cançons alusives, senzilles y candoroses. Però ab el temps va anar degenerant, se varen introduir cançons qual rescobla era'l cant de l'ase, y tothom, bramant responia, repetinse'ls brams en diferents passatges a l'iglesia meteix.

Els enemics de l'Iglesia catòlica han volgut treure partit

BISBE DELS BOIGS EN L'ACTE DE BENEIR
(Fragment escultòric
de l'iglesia de Sant Spire de Corbell aprop de París)

d'aquest fet y han suposat moltes coses que realment no havien existit mai; però es evident que la *prosa de l'ase* o *prosa fatuorum*, se cantava y va sofrir moltes modificacions, la qual se conserva encara arxivada, havent-la donada a conèixer En Du Cange, ¹ treient-la d'un ritual de Beauvais del sigle XII. En la següent, qual música es de l'*Histoire générale de la Musique* d'En F. J. Fétis, aont se troben molts detalls de les *festes dels boigs y de l'ase*: ²

O - ri - en - tis par - ti - bus, Ad - ven - ta - vit A - si -
 mus, Pul - cher et for - tis - si - mus, Sar - ci - nis ap - tis - si -
 mus. Hez, Sire As - nes, car chan - tex, Bel - le bou - che re - chi -
 gnez, Vous au - rex du foin as - sex, Et de l'a - voi - ne à plan - tex.

Lentus erat pedibus,
 Nisi foret baculus,
 Et eum in clunibus
 Pungeret aculeus
Hez, Sire Asnes, etc.

Hic in collibus Sichem
 Jam nutritus sub Ruben,
 Transiit per Jordanem;
 Saliit in Bethlehem.
Hez, Sire Asnes, etc.

Ecce magnis auribus
 Subjugalis filius
 Asinus egregius
 Asinorum dominus.
Hez, Sire Asnes, etc.

Saltu vincit innulos,
 Damas et capreolos,
 Super dromedarios
 Velox Madianeos.
Hez, Sire Asnes, etc.

Aurum de Arabia,
 Thus et myrrham de Saba
 Tulit in Ecclesia
 Virtus Asinaria.
Hez, Sire Asnes, etc.

Dum trahit vehicula
 Multa cum sarcinula,
 Illius mandibula
 Dura terit pabula.
Hez, Sire Asnes, etc.

¹) V. *Festum asinorum* en l'obra *Glossarium mediæ et infimæ latinitatis* — (Favre-Niort, 1885) vol IV, pàgs. 460 y 461.

²) Ob. cit., vol. V. pàgs. 123 a 135.

LA FESTA DEL BISBETÓ A MONTSERRAT

VII

VIII

INSTITUT DE CIÈNCIES DE LA CULTURA

Cum aristic hordeum
Comedit et carduum;
Triticum a palea
Segregat in area.
Hex, Sire Asnes, etc.

La novena posada es la següent:

(Hic genuflectebantur)

A-men, di-cas, A - si - ne; Jam sa - tur de gra-mi -
ne; A-men, A-men i - te - ra As-per - na-re ve - te -
ra. *Hex va! hex va! hex va, hex! Bial Sire As-nes car al -*
lex; bel - le bou-che car chan - tex.

Moltes vegades s'havia tractat de posar fre al poble, ab motiu de les festes esmentades; però estava tant arrelada la tradició, que era impossible. Un concili d'últims del sigle XV anatemitava les diversions impropies del lloc sagrat ont se celebraven, però feia la concessió de limitar a tres galledes de aigua les que's podien tirar al cap del soxantre.

Ja'l bisbe de París Eudes de Sully, en 1198, per manament de l'enviat del Sant Pare, En Pere de Capua s'havia proposat suprimir la festa dels boigs, però no va conseguir-ho y va concretar-se a evitar certes profanacions, reglamentant-ne minuciosament les ceremonies.

De manera que desde Sant Nicolau fins als Reis hi havia una serie de festes, més ben dit, de bogeries, que's coneixien ab el nom de *llibertats de Desembre*, en les quals els estudiants, y principalment els de capellà, feien grans gatzares barrejades de profanacions que's cometien inconscientment, per la força de la costum. Totes aquestes festes giraven entorn de les dels *Ignoscents*, o siguin les dels *boigs*.

Molt més anteriorment encara, se troben proves de que l'Església havia volgut corregir tals abusos, y al efecte pot citar-se'l concili de Toledo del 633, ordenant oracions, dejunis y processons en expiació dels escàndols que se n'originaven. En el meteix sentit, Sant Agustí (sigle IV,) en el sermó 215, «De tempore», demanava'l càstic pels culpables de tal impietat. De manera que l'abus venia ja dels primers sigles del cristianisme.

Tots aquets excessos no's consideraven pas punibles; la candidesa del poble feia trobar molt natural y piadosos fer criaturades y ximpleries en honor dels Ignoscents. L'Església va haver de tolerar-ho, per facilitar la conversió dels pagans al cristianisme, perquè'l gentilisme tenia una costum semblant, que estava arreladíssima entre'l poble. Aixís es que les *llibertats de Desembre*, rebudes ab gran alegria pel poble baix, pels xicots y sobre tot pels èsclaus, indignaven ja als sacerdots, escriptors y gent de pro de Roma. Horaci ja parla de les *llibertats de Desembre* al dir a Davus: «Apa: aprofita-t de les *llibertats de Desembre*, ja que'ls avant-passats varen voler-ho aixís: conta.»¹

Fins el meteix Joan Gerson (1363-1420), rector de l'Universitat de París, que tant se va escandalitzar de la relaxació de la disciplina eclesiàstica, assegura que un doctor d'Auxerre trobava que les *llibertats de Desembre* no eren menys agradables a Déu que la festivitat de la Puríssima Concepció de la Verge.

En Du Tilliot, en la *Memoria per l'història de la festa dels boigs que's celebrava en altre temps en moltes iglesies*, publicada a Lausanne en 1741,² dóna molts datos respecte la part que hi prenia l'alta clerecia.

Desde'l moment, cal no tergiversar el sentit y no s'han de confondre'ls excessos y les enormitats comeses pels estudiants y escolans durant el període variable de Sant Nicolau al 14 de Janer, ab el ritual corresponent als Ignoscents. L'Església Catòlica, de molt antic, en celebrava ja la festa el 21 de Desembre (la grega, el 29), incloent-la en l'octava de Nadal y posant, als Ignoscents

1) «Age, libertate Decembri,

Quando ita majores voluerunt, utere: narra».

De la colecció d'autors llatins, publicada baix la direcció de M. Nisard, per Firmin Didot (París, 1864). *Sàtires d'Horaci*, llib. II, sàt. VII, pàg. 127. (Per cert que no's comprèn bé l'idea de l'autor ab la traducció francesa que s'hi posa).

2) Citat per en Gazeau en *Els Bufons*, obra traduïda al castellà per En C. Navarro y publicada a Barcelona en 1885 per la casa Cortezo, pàg. 34.

assassinats per Herodes, al davant de la nombrosíssima llegió dels màrtirs. En el segle II Sant Ireneu els regoneixia ja com a màrtirs y els primitius cristians de les catacumbes en solemnisaven la diada; en el segle III Sant Cebrià y Orígenes parlaven ja del culte que se'ls celebrava; en el segle IV, el calagurrità Aureli Prudenci, va compondre-ne un himne; en el segle V., Sant Pere Crisòleg, arquebisbe de Ràvena, celebra 'ls Ignoscents, com els veritables màrtirs de la gracia; y aixís podrien citar-se infinitat de testimonis, com Sant Joan Crisòstom, Sant Agustí y molts d'altres que'n tracten.

Va ser a l'Edat Mitjana, quan s'hi varen barrejar les festes dels boigs, ab les dels Ignoscents, desvirtuant-les. Y les festes dels boigs derivaven directament de les *Saturnals* romanes, les quals duraven encara en el segle IV, com se pot veure per la condemnació que en va fer el Concili de Laodicea, prohibint-les als cristians.

Segons tradició, Janus va ser qui les va instituir, per recordar el coregnat ab Saturn, de felicitat y pau general, no coneixent-se encara la distinció de condicions entre 'ls homes, que eren, per lo tant, tots lliures. Per això durant les *Saturnals* se concedia la llibertat als esclaus.

Aixís que arribava 'l dia civil del 16 de les calendes de Janer (a la tarda), un pontifex que s'estava en el pòrtic del temple de Saturn s'avençava fins el mitg del Foro y cridava *Saturnales! Saturnales!* començant desseguida la cridaria de *Io saturnales* y iniciant-se la gresca, especialment entre 'ls esclaus, la majoria dels quals s'ubriagaven, posant-se desseguida 'l *pileus*, símbol de la llibertat. Mentres duraven les festes, els criats feien d'amos y aquets arribaven a servir-los; els esclaus dels magistrats parodiaven an aquets y's repartien els càrrecs de la magistratura, simulant processos, fent acusacions grotesques y condemnes de per-riure.

Mentres duraven les *Saturnals* se tancaven els tribunals y les escoles; la gent s'enviava presents, especialment ciris o atxes de cera, y l'esbogerrament era general, de dies y de nits, ab gran seguit d'àpats y escàndols de tota mena. Per això moltes families importants de Roma, se n'anaven al camp ab tot y la fredor del temps, per no presenciar tals excessos.

Era la festa més important y més antiga de Roma; de caràcter familiar y agrícola a la vegada; era la festa de la sembra, tenint el seu ritual especial. Primerament no durava més que un dia, però Juli César va concedir-ne un altre; y aixís com les saturnals

soles eren cada any del 17 al 19 de Desembre, més tard varen afegir-s'hi les *opalies* y les *sigilaries*, perllongant-les fins a set dies. Són les festes originaries del Carnestoltes.

El poble, doncs, que de tants de sigles venia fent el *món al revés*, parodiant la senyoria, el sacerdocí, el magisteri y la magistratura, quan arribaven les saturnals, va adaptar-se-les també a la nova creença cristiana, y l'Església va consentir-ho com a pont expedit per no trencar la comunicació entre la vella civilització que s'esvaïa corrompuda, y la nova que ab la doctrina d'amor predicada per Jesús anava extenent-se per tot arreu.

Ab facilitat pot anar-se seguint, per lo tant, de les *saturnals* barrejades ab les festes primitives dels *Ignoscents*, a les dels *boigs* de l'Edat Mitjana, degenerades ab el temps en escandaloses profanacions, fins que l'Església, tractant de posar-hi ordre, les aboleix, deixant tant sols aquelles pràctiques senzilles y ingènues, per diversió dels nois d'estudi (escolans o no), que celebren per la diada de llur patró *Sant Nicolau de Bari*. Aquestes subsisteixen encara, baix la forma de capta de fruites y queviures per anar a berenar, o recordant plenament les costums mitg-evals, com succeeix a Montserrat, aont la cerimònia té lloc ab tota pompa y en algun col·legi religiós que també anomena *bisbetó*.

En poca estona hem baixat del cim de Montserrat a les planes de Roma; hem fet una excursió d'un dels llocs més venerats del Cristianisme, d'aspecte auster com els penitents de la Tebaida, a la cort pagana de les bacanals y les orgies; y a través de l'Edat Mitjana hem de veure una costum cristiana innocent y piadosa en ple segle XX, com se dona la mà ab una disbauxa gentilica de la meteixa cort romana.

Davant dels nostres ulls se'ns descapdellen, doncs, 25 sigles d'història, y aquesta senzillíssima pràctica d'avui dia, festa ingenua y infantívola, sense més transcendència que procurar un dia d'esbarjo y alegria als escolanets de Montserrat, tot honorant a llur patró Sant Nicolau, ens condueix al període del predomini exclusiu del Catolicisme, a la formació de la nostra nacionalitat després de l'invasió dels alarbs, a la desfeta de l'imperi romà, mentres triomfava definitivament el cristianisme, y, finalment, a la meteixa Roma pagana, fins a sa fundació.

Això'ns demostra com a vegades la costum, més senzilla seguida avui en dia en un reconet de montanya, pot ser el fil del capdell d'Ariadna que'ns ensenyi'l camí de penetrar pel laberinte de la nostra història patria, y que'ns cal observar atentament,

anotar y estudiar els fets folk-lòrics per insignificants que semblin, que no són pas *varietats* més o menys curioses per l'edició d'un diari de la tarda, sinó documents preuats que cada dia anem perdent, que han de servir-nos per estudiar el nostre passat y justificar el present de la nostra patria.

NOTES.—Queden suprimides aquí, en gracia a la brevetat, algunes descripcions y comentaris respecte a la festes de Montserrat y la transcripció d'algun altre document donat a conèixer en la conferencia pronunciada'l 27 de Novembre de 1909; lo meteix que diferents fragments que's llegiren del «Sermó del Bisbetó», per publicar-se com a Apendix al present treball tot el text original conegut del dit poema.

Alguns dels punts indicats sumariament, vindran oportunament ampliats en successives memories sobre «Els Ignoscents», «Sant Nicolau de Bari», «Nadal» y «Carnestoltes».

La *prosa de l'Ase* va ser armonisada y acompanyada al piano per la distingida professora Na Carmina Durán y cantada per sa aventatjada deixeble senyoreta Antonia Mañanet.

... de la ...
... de la ...
... de la ...
... de la ...

... de la ...
... de la ...
... de la ...
... de la ...

... de la ...
... de la ...
... de la ...
... de la ...

APÈNDIX

SERMÓ DEL BISBETÓ

SEGONS EL MANUSCRIT 21-4-11 DE L'UNIVERSITAT DE BARCELONA

1 . . . . .
Per sercar lo loc on seria
Aquest rey gran;
Van sen, donch, dret caminant
Molt puxantment,
Acompanyats de molta gent
Per lur honor;
E Deus donals per guiador
Lo dit stell,
Nous pensets que stignes al cell
Mas baix en layre.
Traesaren Domas, Alcayre,
E prouingueren
En Jerusalem, on digueren
Ab clares ueus:
«¿On es aquest Rey dells juheus
Qui es ara nat?»
Da aço stech lo pobla torbat,
E fo retret
Al rey Arodas, qui defet
Tremes per ells,
E feu lus fer grans aparells,
Ells aculi

1) Manquen en el Ms. les fulles del començament del poema.

Honradement, e prop de si
Los feu posar.
Apres uals molt interroguar
Della manera
Com sapien ells que nat era
Lo dit infant;
Los quals digueren, quels, stant
En lurs regnats,
Legint los dits qua posats
Bala propheta
On diu clarament e neta
Tot anaxí:

*Orietur stella ex Jacob et consurget virga de Israell et percuciet duces Moab
vastabit omnes filios Set. Numeri xxiiij.º c.º.*

Aço queus he dit en lati
Vol aço dir:
Quell mig de Jacob deu axir
Vn bell stell,
Puys vna uerga de Israhell
Se leuara
Quells deus de Moab batra,
E puys de fet
Gastara los fills de Set
Ffins al manor.
«On, disponent nostre Senyor,
Nosaltres tres
Acordam de fer tal proces
Sens discordar:
Que nit e jorn fessem uoscar
Si apparia
La stell que diu la prophesia
Queus hauem dit.
On, sus al punt de miga nit
Pochs dies ha,
Vn bell stell se demostra
En orient,
On nos conaguem clarament,
Per cert senyall,
Que nat es lo Rey eternall

Que nos uolem,
Per tal que nos tots tres lo adorem
Segons ques tany.»
Herodes no tench asuany
Quant hac hoit,
Ans, alterat, ple de despit
E ab gran dolor,
Tremolos, mudat de color,
Ffeu ajustar
Los grans doctos, per demanar
On nexeria
Lo sant massias ques deya
Que deu uenir;
Per que tots li anaren dir
Aqui tot pla
Quen Batlem, terra Juda;
Segons que posa
Sant Matheu clar en sa glosa
Per semblans mots:

*Et tu Betlem terra Juda nequaquam minima es in principibus Juda. Ex te enim
exiet Dux qui regat populum meum Israell Mathei vº cº.*

E diu, per que ho entenats tots,
De lati en pla:
Tu Betlem, terra Juda,
No es pa xicha
Entre les altres, ans es richa
De gran lahor,
Car en tu sera nexedor,
Sens tot fallir
De Israell.
Herodes, donchs, ab maluat zel
E intencio,
No demostrant que fos felo,
Ans tot rient,
Al cami, donchs, spatxament

1) Aquí devia haver-hi un vers, rimant en *ir*, que'l copista del XV^{en} segle hagué de passar-se per alt, inadvertidament.

Los mes tots tres
E preguals ab gest cortes
Que, sens falensa,
Volguessen ab diligensa
Interroguar
Si poran linfant atrobar;
E apres trobat
Ffos per ells tres certificat,
Per quey anas
Ab ses gens, ell adoras
En tall manera
Com se pertany, car raho era
Pus que per Deu
Era tremes al pobla seu
Per regidor.
Abtant axi com poch milor
Pres comiat;
Ells reys san van cami tirat
Ab gran plaher,
Car lestell que viren primer
Lus apparech,
E deuant tostemps stech
Ffins al loch sant
De Betllem, on Jhesus infant,
Lo uer massias,
Era ab se mare an compayia
Dins vn stabla,
Loch fort sotill e menyspresabla,
Molt pobrement;
Don los tres reys, deuotament,
Tots lo adoraren,
E de sors tresors li donaren
En bona sumpma
Segons es de bona custuma
Domens reys.
Anarensen puy al hostals
Per alleuyar.
Aqui Deus uals amonestar,
En somiant,
Que anassen de li auant
E no tornassen

A Herodes, mas quel laxasen,
Car ell sabia
La mala intencio que hauia
En son coratge.
' Herodes, sabent per misatga
Que anats sen eran
Per altre part, e gens no feren
So quells pregua,
Tant gran despit sen dona
Vahent se scarnit,
Que axi ple de mortal despit
Se feu uenir
Lo senescall e lalgotzir
Ab molts sargans,
E dix lus paraules semblants,
Ab gest irat:
«Barons, jo son informat
Tot certament
Per los tres reys de orient,
Qun infanto
Es nat, de que so fallo,
Car si ell viu
Leuar ma tot mon senyoriu;
Perque, a tall,
Man que de dos anys auall
Murien ten tost
Los infans tots; vulles que cost.»
Don, tots armats,
Ab los coltells ben afilats
E ben tallants,
Degolaren tots los infans
Sens pietat!
Açó fou mayor crueltat
Que dir sen pot,
Car uerets los ab auelot
Entrar per cases,
Donant per banchs e per les grasses,
Dells letonets;
Daltres batien les parets

1) Aci comença lo publicat den Puiggari.

Ab gran furor
Que lurs mares per gran dolor
Dauen tals crits,
Que james foren hoyts,
Ab plans e ab dols.
Que durmien per los bresols
Los afferrauen;
Altres axi [com] mamauen,
Eran gaffats
E en vn moment tellats,
Que james fon
Tall crueltat en part del mon,
Sensa mentir.
Si bem hauet sabut hoir
Hi gens compendra,
Jous he cuydat donar entendra,
Tot lo proces
Dells ignocens, axi com es
Ab ueritat,
Car jou se tot, quy son stat
E vist a vll.
Mas en apres, comptar uos vull
La gesta uera,
Perque uegats en qual manera
Jon scapi.

COM SCAPA LO BISBA

Sapiats que per lo mati
De aquell mal die,
Madona mare sim tenia
En lo seu bras;
E uench vn maluat sergentas
E uolch me aucir;
Madona mare uall garsir
Sus en la cara,
E donali grans colps encare
A ma tinent.
Durant aquest combatiment
Jo caygui en terra,
E stant entre la desferra

Dells degolats,
Vntim la cara e lo costats
De aquella sanch,
Puys acostim prop dun banch
E aqui scertit
Vaig fer lo mort, puys en la nit
A poch a poch,
Jom uaig exir fora del loch
Dejus les portes,
Puys son uengut per vias tortes
Ffora cami,
Tostemps fugint; e ueus me aci
Tall com me uets.
Mes de .xiiij. cosine[t]s
Mian matats
Ab coltells, e molts sclatats,
On, si mayt Deu,
Encarem bascha lo cor meu
De la pahor;
E tinch, lasset! altra dolor
Ben greu [e] fort:
Que no sap sim so viu o mort
La mia mare;
On uos prech, si Deus uos empare,
Si deguy ua,
Que li port vn meu albara,
Que esser deu trista
E en punt de perdra la vista
Plorant per mi;
E si sap que jo sia aci,
Vindra tantost,
No duptara perills ni cost
Ni gens dampnatge,
Car vindras ab bon heretatge
E fills no te
Sino mi, nin concebe
Altra james.
Are passem auant duy mes
[A] altra punt.
Pus uos he declarat demunt
Tota la gesta,

Don are [solament nos] resta
Conseguentment,
Que parlem cert del regiment
Desta ciutat,
Appart posade tota mistat
Oys e rencors,
Los conseles e regidors
De fortelesa
Deuen se amar, a fer anpresa
En lurs coratges,
E quen sabèssen hauer dampnatges
En lurs persones;
Car dretament ganyen coronas;
Jo se que dich,
Tant mentenen be lo publich
De lur poder.
E apres ab franch uoler
E amistança,
Deuen tenir la balança
A tot hom dreta
Pes just, [e] mesura dreta;
E axis conserua
La ciutat, e sen preserua
De grans sinistras
' . . . . .
Els de justícia,
Nols qual anar an Galicia
Ganyar perdons,
Car acils ganyen tots jorns,
Pus ab prudencia
Executen lur sentència
E ab temprança.
Sert, a la mia semblança,
Lur consciència
Rompen homens de sciència,
Els ambacinen
Moltes ueus, e los declinen
La on se uolen;
Vuy altres fes[t]es no sich colen

1) Vers passat per alt del copista.

Sino les lurs,
Car giren les ley e los furs
De uert en blau.
Si justicia demanau
Jas del tot morta;
Secar porets a la porta
Que may leureu;
Puys si pledeyar uoleu,
Vos sou desfet,
Car faran durar lo plet
Tant lonch de temps,
Quells bens e la uida ensemps
Hi despendrets,
1 . . . . .
Vos beuran tot;
Sius ho dich de mot en mot
Lo que si fa,
Jo pens de ci a dema
Nous ho diria:
Basta prou per aquest dia
Aquest anap.

DEL CAPITOLL

De nostra eglesia qui es cap
Dells staments,
Vos he a dir los faliments
Quey ueig regnar;
Pero nontench a parlar
En mon sermo
De mi, qui son bisbato,
Car so primall,
Ne he mudat algun caxall
Sertanament,
Ne he pell gens en les dens
Si Deus bem do;
Mas fora bo que dun capo
Alagrament
Ma dinas, per lo jouent

1) Altre vers passat per alt.

Ab salsa fina,
Mes lan cert que vna sardina
Delles salades.
Mas direus les bones fades
Del meu capitoll
Segons he vist en vn titoll
Quem han donat;
Are ueiats lur bondat.
A gran afany
Se tenen, que vn jorn del any
Ells me seruesquent,
Ne lofici exercesquen;
Ne curen gens
De aquest jorn dells Ignosens
Solempnizar.
Ffort poch nos han vulguts donar
Vuy als baci,
Ans pus que man vist tant fadri
San pres a riura,
Cuydant se [que] degues viura
De lurs riayes.
En taula freda, sens touales
Ma dinaria,
Si dells lechs jo no hauia
So que mester:
Nom menyspreseu, que nos deu fer,
Car Jhesuchrist
So ha manat, e jou he vist
En Sent Matheu,
En lo euangeli seu,
Si bem recorda.

DELLS CAPALANS

Dells capalans dire vn petit
Pus que mich so
Bo cera que anequest sermo
Ells se anomenen.
De cells qui bona vida tenen
Non cal res dir;
Mas ani molts qui a mon albir

Hans obs smena,
E perque quescuns entena
Dirlos uos he.
Alguns ne son, e you se be,
Quen tots lurs ge[s]ts
Se mostren bons e honestis,
E sills tocau
A llur honor, ols comanau
Ffets de diners,
Giren se tost dell enuers
Es mostren altres:
Dequets direm entre nosaltres
Los del coll tort.

DELLS FFRARES

Aren direm de vna altra sort
Domens semblans:
Dells frares dorde me[n]dicans;
E a perlar,
Lo quen se e ueig comtar
Algunes gents.
Pero non tinch a parlar gens
Dells qui be viuen
Honestament, e ueig quesquiuen
Vics e mals;
Mas entre ells ne ueig de talls
Quey ha que dir:
Veig jas fan rendes jaquir
En testaments,
Quan moren los paciens
Que ells confessen;
Encare si alre no fessen!
Mas, mes auant,
Matrimonis uan tractant
La on los saben,
Per tal que, si los acaben,
Nagen profit.
No prenguen onta ne despit
Per quells ho dich,
Pus que tot lany feren de pich

Sobre nosaltres,
Eus en dien dunes e daltres
A lur plaer ;
Mas, fe queus deig, pus ne laer
Yous ho dire,
Sens que res no manlauare,
Car mal_faria
Que res preicas qui fos falcia,
Nou vulla Deu !
Duns jouensells hic trobareu
Quis mostren sants,
E forells murs son fins berguans
E mundanals.
Si pells camins en los hostalls
Los uos mirats,
Trobar los heu tant desdaurats
Que nos en dir ;
Hoc ells ueureu souen rostir
De grans perdius ;
De cor los ueig molt altius
Si com vn lech ;
E si a lostal ha de bonch grech
Aquis descalsen ;
Pus han profit, tots se embalsen.
En tots lurs fets
Encare, sius nentremetets,
Veurets pus fort
Que molts trebalen fins a la mort
Per ques auansen,
He ab maneras he amistances
Ab grans senyors,
Per quells prenguen per confessors ;
E aço impetrat,
Tentost entenen en bisbat
Ab molt gran cura,
Per tall ques lunyen de fretura
E males fades,
Ells fassen honors apartades
Per les carreras.
Aram jugat a les deueres
Assats duymes,

Car dupta nous fes lonch proces
Si tot ho deya.

DELLS GENEROSOS

Pus hauem parlat della sgleya
Couinentment,
Comptar uos he del stament
Dells generosos
Nombres, caualers honorosos
E gentills homens;
Dells quals los compt vuy per promens
Son ben clarets,
Ans los demes trobarets
Altius de cor.
No curen sino a quinque for
Ffassen la sua,
Tant pu[n]yents son [com] vna pua,
Tothom o ueu,
Com son leyg jurados de Deu
E jugadors,
E en lo joch desputadors
Com son perdens.
Molts son que gran parts de lurs bens
Han meyscabats
Per fet de joch, e lurs stats
Gitats al baix:
Jon se vn qui, ab balaix
En vn anell,
Ha lexats en lo taulell,
De florins mill;
Actem par sutze e vill
De cauallers.
Cert jon se qui, per diners,
Son de paratge,
E may res de lur linatge
Non uesti fill;
Per ço saben poch del still
De gentilesa,
Ans pensen fer gran prohesa
Cont uan mangant

E per les carreres cantusan
Cansons orades.
Roden la Seu .xxx. uegades
Cant fem lofici,
Don souen fan gran desfici
Als qui sermonen,
Car senten los com se rehonen
En altes ueus.
Sermons e missa uolen breus,
Tant fort se nugen
Dells fets de Deu, on testost fugen
Ques acabat.
Veus aqui donchs lur bondat;
No dire mes,
No per que pus dir no pugues,
Sen[s] parlar fals.

DELLS MANASTRALLS

Mas parlarem dells manastralls
E lauradors,
Los quals, si be son loguedors
En tota part,
Son endresats cascun son art
E prou subtills,
Hoc hi nia de cor gentills
E ben ardots,
Mas ueig ni de fort mal nodrits
De la goleta;
Don molta casan ueig desfeta,
E sen desfan,
Car tot ço que ganyat hauran
Entre semana,
En lo digmenga, ab gran ufana
So mengan tot;
E ja sabets que may hom glot
James prospera,
Ans hira tostemp enrera
Sinoy met mesura.
Lauradors son de gran cura
E trebalants,

Mas fan dues faltes molt grans
E molt sobreras:
Que donen dell blat les porgueres
Als drets de Deu;
Après los legums trobareu
Tots plens de roya,
Rayms podrits, que sens uergoya
Uols fa apurar;
Que Deus qui florir e granar
Ffa los splets,
Los pot donar neula e frets,
Vents e cecades,
Ffinalment males anyades
Los souinegen.
Deiunis e festes spesegen
Palasament,
E saben cert ques manament
De Santa Esglesia;
Han, quant tendria sius ho deya
Tot ço quen se!
Mas al present ho laxare
Per ques gran dia.

DELLES DONAS

Vna dona, quis vulla sia,
Venç despuys hir
Al meu palau, e anam dir:
«Tu, Johanet,
Mon fill es ton compa[n]yonet
E gran amich.»
E uam donar vn bell busich
Ab .iij. diners,
E dix tentost als mots primers:
«Sapias, mon fill,
Que jot uul gordar de perill
Perquet vul be;
Ditman que dimarts qui ue
Has a preycar
Dells ygnocens, hon deus parlar
E duns e dalls:

Prech te que no digues los mals
Que saps de dones,
Delles als e delles bones,
Car, si ho fas,
Jo se que tan penideras
Segurament.
Sin parles cortesament
Com se pertany,
Yot promet que per acap dany,
Totes ensemps,
Te farem de teles de Rems
Sobrepelis,
Ques drap gentill, no gens tortis,
Mas blanch e prim.»
Dit aço, donam vn raym
Ab vn moflet;
E jo viuma tant goyoet
Del quem dona,
Que uaig li jurar sobral pa
Que no diria
Sino ço que ab cortesia
Dir sen degues.
E ueus quem son uenguts apres
De lurs marits,
Duns que nia flachs desperits,
Vna gran flota:
He han[me] dat aquesta cota,
Pregants que digua
Lurs malsuestats, que no stigma
Per temor delles;
E jay ueig dunes falces uelles
Roges e pigues,
Que manasant ma fan les figures
Per gran meyspreu:
Mas, fe queus deig, yo nols ho preu
Tres garauls,
Hans me pos la uergoya als vlls,
E nols tendre
Lo quells promís, ans retraure
Lurs mals e vicis;
E riuran aquests jouens nicis

Qui son aci.
Sapiats que si bem son fadri
Jom prenh ament
De dones, lur comportament
E lurs maneras;
E ueig ni qui per les carreres
Semplen humils,
E son en casa baronils
E fort maluades;
Daltres ni ueig allasiades
En tal endret,
Que mes despenen an blanquet,
Quelles no ganyen;
Los mesquins de marits se fa[n]yen
Que puxen viura,
E ellas uolen trufar e riura
E sogornar;
No si maginen sino trobar
Nouell[e]s guises
De tals de robes, e camisas
Que bells stiguen;
E si lurs marits les castiguen
Benignament,
Ellas responen asprament
E squeixat,
Dient que no fan la meytat
Dell que deurien,
Que fan ho per que ells nos de[s]uien
Ab males fembres,
E quelles no son meys profembres
Per ço com se pinten.
E perque dic tot pla que menten,
Sal lur honor,
Car ans jutge hom dins en son cor
Lo mal quell be.
Jo per bones dones les he,
Mas no discretes,
Car no qual proueyr daxe[te]s
Al tauerner,
Pus vi no te an son saler
Gens per auendra;

Crec ben hauem sabut compendre,
    Haiam ne assats.
Mas los marits afeminats
    Nols gosen dir
So que mal lurs sta, per no bastir
    Plet inmortal,
Ans les lexen per lur caball
    En tot mal gany.
La donch ueurets que uan als ba[n]ys
    Totes semanas,
E fenyen se que no son sanes
    Moltes uegades.
Las maneras que son seruades
    An lur ligar,
No les uos poria comptar
    En tot lo dia:
Jo pens que no es mercaderia
    On tant gran frau
Se fassa, si be les mirau
    Ans ques afayten;
Dit man alguns qui les agayten,
    Que, exint del lit,
Stan ab [lo] cuyr esmortit
    Ple de rugue[te]s;
Mas tenen uos scudeletes
    Ab tals pintures,
Que cobren les lurs malfeytures
    Tant subtillment,
Que no es ab prim sentiment
    No si enganas,
Car de magre saben fer gras,
    E pel contrari;
No es metga ni apotecari
    Quin sabes fer.
Tenen uos vn spill decer
    E palador,
E de molta bella flor
    Aygues molt fines;
Puys mostren se com a regines
    Segurament.
Delles del segon stament

Vul dir vn poch
En mon sermo, quel temps e loch
Veig que ho requer:
Jon se que les del grau primer
Gosen contendra,
E tan be com elles despèndre
En richs joyells,
Robes, uestits de talls nouells
E foradures;
E ueu hom que ab talls desmesures
Desfan lur case:
Jo, qui port la corona rasa,
Se per queu dich.
E sapiats que molt stich
Marreuellat
De lurs marits, quim han preguat
Jols hen digues vna liço
Per ques castiguen,
E que dequi auant se stiguen
De semblans vicis.
Perdonen me, quels tinch per nicis
E per tabats:
¿Els qui les tenen als costats
La nit ell dia,
E han sobre elas senyoria,
Noy son bestans?
¿Crehen que per sermons d'infans,
Semblans de mi,
Elles lexaran lo cami
Que han empres?
Jous dic de cert non faran res
Per molt quels digue;
Jaus he dit com me fan le figua
Algunes delles,
Vn bon consell, per merauelles,
Vos donare,
E crech queus fara molt de be
Sill acceptau:

1) Vers omès en l'original.

Ço es, que per res no permatau
Quen lur poder
Sia la clau del vost[r]a hauer,
Nells reuelets,
Poch ni molt, vostres secrets;
E si axiu feu,
Viureu pla e conexerets !
Les lurs maneras.

DELLES PLACERAS

Delles altres que hom [diu] placeres,
Que uan per tot,
Coue quen diguam algun mot
De ço que fan:
Los marits lurs, trebalaran
La nit ell jorn;
Elles per sol anar al forn
Los fan retrets;
E si aleten infants xiquets,
Ja molt pus fort,
Car tolen lus alguns deport
Que elles pendrien.
Per res lus marits no honrarien
En cas del mon,
Sino: «En Pera, — o en Ramon —
Ffeu aytall cosa.»
James lo seruell lus reposa
Un sol moment,
Ans tostemps uellen, en durment
Son en contesa;
Voler fol, e no saulesa,
Regeix lur seny;
Ab mill retrets e gran endeny
Ffan lur fahena [ab deport¹]
Mas al dinar e a la barena
James perdonen;

1) Cal llegir «conexereu» pera rimar ab l'anterior «feu».
2) Posem entre claudators aquests dos mots qui apareixen en l'original,
per constituhir una interpolacio evident, si es que no son vestigi d'alguns
versos desapareguts.

E puys, si lurs marits lurs donen
Qualque pu[n]yada,
Veurets-les ab gola badada
Gitar grans crits,
E no cessen fer los despits
E blastomar;
Puys quan ue hora del dinar,
Si les conuiden,
Lauors ueurets que elles reuiden
E mouen raxa,
Dient tot pla: «Que Deus la fassa,
No manyere.»
E tenen ja lo uentre ple
De lapolies.
Axi que, per negunes vias
Remey noy ha,
Si en magraner o neuala
Mal sporguats.
Per conselers e aduocats
Noy apalau;
E sio fets, viureu en pau
E sens ramor.

DELLES VIUDES

No vul fer tanta de fauor
Delles ronceres
Viudes, qui son finestreras
E remendades,
E uan ab les celles pinsades
Ells fronts luents,
E tenen ja grogues les dens
Per sobre dayns,
E han ja fills be de setant ayns;
Com han star!
E mes hi podets aiustar
E nets e netes.
E les velardes van tant dretes
Com vna aresta,
E crehen que sen fassa festa
On que sen uaien;

Mas, certes, de talls moxonie
Jo non volria.

DELLES MONGES

Delles monges jaus uets tot dia
Les de paratge,
Com tenen desertruos vsatge,
Car uan pintades.
Ja donzelles ni meridades
No saben tant;
Van mes per vila caualcant
Ab los fadrins
Quils porten detras los tapins
E les grans faldes;
Demostren quan rumput les baldes
Dobediencia,
Car fan prou cosas sens licencia
De lur pedrona.
Vna ma tia, sor Peyrona
Delles tencades,
' . . . . .
Ja, scientment,
Per que milor tingues ament
A lurs maneras.
Jan hi ueig moltes ben arteres,
Tragitadores;
E uolen quells diguen senyores
Com a les legues;
Demostren[se] simples e pegues,
E saben tant,
Que nols passen lo peu deuant
Homens letrats;
Ans ni ueureu de cabussat[s]
En lur [en]torn,
E fan lurs tenir al mig del jorn
Lo lumaner.
No es hom qui puxa satisfacer
A llurs demandes :

1) Manca un vers, omès en el manuscrit original.

Volen saber ques fa en Flandes
Hi en Lombardia;
Puys, ab lur art e parlaria,
Saben tirar
Dells qui les uan a uisitar
Ey perden temps.

DELLES BEATES

Dos stats de dones ensems
Se son trobats
De poch ensa, lests e triats,
Delles pus fines:
Les vnas se que son baguines,
Altres beates,
Que mes despenen en sabates
Que los correus.
No curen molt de grans arreus
Ni afaytar;
Ans en lur uestir e liguar
Van molt honestas,
Mas en lauar son a ten prestes,
Que may reposen;¹
Mills e pus fort que altres gosen
Tots fets empendra,
E de res nos lexen rependra;
Tant presumexen.
Lus e practica seguexen
Delles rebores,
Que son falses e stucioses,
E axi uan soles:
Par que han apres en les scoles
De Salamanca.
No mostren gens la cara francha
Ni falaguera,
Ans tant com uan per la carrera
Miran en terra;
Mas la on lo lur cor se afferra
Ffan mereuelles.

1) «Que may responen» diu l'original.

Ffort poques ni ueureu de jouens,
Totes son uelles,
E son axi com sordes limes
Que fan e calen;
Dells fets de Deu parlen e ralen
Molt uolenteres;
Son mes grans oracioneres,
Deiunadores,
E no gens de Deu juradores,
Mes solament:
«Aço es axi, segurament...»
Ho: «En ueritat...»
E per ço cau a molts en grat
La lur paria.
¿Que murmuram, uos, na Maria
Desquexeda?
¿Que baureu en la matina
Ab lo porro?
Jous legiria la liço
Si temps agues.
Mas dit man que gran día es,
Per que fas fi.
On, tots e totes qui som assi
Ensemps ajustats,
Confassau vostras peccats,
Axi dient:
«Comfes me a Deu omnipotent,
E a sa Mara,
Hi a tots los Sants, e a uos Para,
Los peccats meus,
Axi los simples com los greus,
Des que nasqui
Tro al present jorn de vuy,
E dic ma culpa.»

*Ipsi vero mortui sunt et uiuunt in eternum sapientie et scribitur presens uerbum
transumptiue autem in officio diurno.*

TAULA

	<u>Pags.</u>
I. La festa del Bisbetó: conferència	5
II. Sermó del Bisbetó: text català del XV ^{en} segle.	23

LÀMINES

La festa del Bisbetó a Montserrat, en l'any 1908:

I. El Bisbetó vestit d'ordinari ab el seu acompanyament	3
II. El Bisbetó vestit de pontifical en el trono, acompanyat del Vicari general y del Secretari	3
III. En la Sala de l'Escolania	6
IV. Oint la conventual en l'Iglesia	6
V. El Bisbetó, els seus familiars y l'Escolania a la sortida de l'Iglesia.	11
VI. La banda de l'Escolania precedint al Bisbetó y als seus familiars, fent el passant per les dependencies del Monastir	11
VII. Entreteniments dels escolans en el pati.	14
VIII. Entreteniments dels escolans en el pati.	14

PUBLICACIONS

de la Secció de Folk-lore del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

I. ENRIC VIGO: Aplec de balls populars del Vallès.	2 ptes.
II. ROSSEND SERRA Y PAGÈS: La festa del Bisbetó a Montserrat y origens de la meteixa.	4 »
III. MERCÈ VENTOSA: L'episodi d'Ulisses y Polifem en la ronda- lística catalana	3 »

BIBLIOTECA FOLK-LORICA CATALANA

dirigida per R. Serra y Pagès y R. Miquel y Planas

El Rondallari Català d'en Pau Bertràn y Bros. Publicat se- gons el manuscrit original inèdit, ab un próleg sobre l'autor y la seva obra, per R. MIQUEL Y PLANAS	30 ptes.
---	----------

LES RONDALLES POPULARS CATALANES

ilustrades per en JOAN VILA

Aplech n.º 1, contenint déu rondalles ab 86 ilustracions	2 ptes.
Aplech n.º 2, » déu » » 82 »	2 »

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

dirigida y publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Llibre del sabi y claríssim fabulador Isop, 1 vol.	20 ptes.
La Fiameta de Johan Boccacci, 1 vol.	16 »
La Historia de l'esforçat cavaller Partinobles, 1 fasc. publicat.	6'40 »
Les obres d'en Bernat Metge, 1 fasc. publicat.	10 »
Novelari Català dels segles XIV a XVIII, 12 fasc. publicats	24 »

BIBLIOTECA ARTÍSTICA CATALANA

publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

I. Amor y Psiquis, de APULEI	10 ptes.
II. Dafnis y Cloe, de LONGUS.	15 »

HISTORIES D'ALTRE TEMPS

Col·lecció de textos catalans antics, triats entre les produccions de caràcter novelesc, escri-
tes en nostra llengua o en ella traduïdes durant els segles XIV a XVII; acompanyats
de notes bibliogràfic-crítiques per R. MIQUEL Y PLANAS.

VOLUMS PUBLICATS

I. Valter e Griselda.—La filla del Rey d'Hungria.—Fron- dino e Brisona.—Paris e Viana	1 pesseta
II. Lo Somni d'En Bernat Metge (agotat)	1 »
III. Lo Carcer d'Amor	1 »
IV. Les Faules d'Isop	1 »
V. Historia de Pierres de Provença y de la gentil Magalona.	1 »
VI. Faules isòpiques de Aviano, Alfonso, Poggio y altres autors.	1 »
VII. Jacob Xalabin.—La Filla de l'Emperador Contasti.	1 »

Totes aquestes obres se troben de venda, a Barcelona, en les llibreries de VERDA-
GUER, Rambla del Mitg, 5, enfront del Liceu, y de L'AVENÇ, Rambla de Catalunya, 24,
com igualment poden servir-les els demés llibreters de Barcelóna y de fóra, qui estan en
relació ab la nostra administració.

INSTITUCIÓ DE LES ILLES BALEARS
AYUNTAMIENTO DE AYERRE
C/ Mayor, 10
AYERRE, 1910

AL SEÑOR D. J. M. GARCIA
C/ Mayor, 10
AYERRE, 1910

AL SEÑOR D. J. M. GARCIA
C/ Mayor, 10
AYERRE, 1910

AYUNTAMIENTO DE AYERRE
C/ Mayor, 10
AYERRE, 1910
Preu: Quatre pessetes

AL SEÑOR D. J. M. GARCIA
C/ Mayor, 10
AYERRE, 1910

AYUNTAMIENTO DE AYERRE
C/ Mayor, 10
AYERRE, 1910

AYUNTAMIENTO DE AYERRE
C/ Mayor, 10
AYERRE, 1910

AYUNTAMIENTO DE AYERRE
C/ Mayor, 10
AYERRE, 1910